

अनुसूची २

(दफा ४ तथा अनुसूची(१) को भाग(२) संग सम्बन्धित)

चौरजहारी नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ५

संख्या : २१

मिति : २०७८/१०/२५

भाग-२

चौरजहारी नगरपालिका

प्रमाणित मिति :- २०७८/१०/२५

चौरजहारी नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति, २०७८

१. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधान २०७२ ले नागरिकको मौलिक हकको रूपमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने र आफ्नो स्वास्थ्य उपचारको सम्बन्धमा जानकारी पाउने व्यवस्था गरेको अवस्थामा चौरजहारी नगरपालिका सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा पुर्याउने र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्नु अपरिहार्य रहेको छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका प्रगतिहरूलाई विकासका प्रमुख सूचकहरूको रूपमा लिइन्छ । गुणस्तरीय तथा प्रभावकारी, विश्वसनीय, आधुनिक प्रविधिमय स्वास्थ्य सेवा मार्फत समग्र मानव विकास सूचकाङ्कमा सुधार ल्याई यस नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था गर्नु जरुरी देखिएको छ ।

चौरजहारी नगरपालिका भित्र नवजात शिशु तथा मातृ मृत्युलाई वाञ्छित तहसम्म घटाउनु, परिवार नियोजनको साधनहरूको प्रयोग दरमा वृद्धि गर्नु, बढ्दै गएको नसर्ने रोगको प्रकोप नियन्त्रण गर्नु र कुनै पनि बेला हुनसक्ने स्वास्थ्य सम्बन्धी विपद् व्यवस्थापन तत्काल गर्नु, उमेर नपुग्दै गर्भधारण हुने संख्यामा कमी ल्याउनु, स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम लाई प्रभावकारी रूपमा सबै सामु पुऱ्याउनु, धूमपान र मद्यपान प्रयोगकर्ताको संख्यामा कमी ल्याउनु, अव्यवस्थित, मापदण्ड विपरित तथा अवैधानिक तवरले सन्चालित स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित संस्थाहरूको नियमित निगरानी, जेष्ठ नागरिक, शारीरिक र मानसिक अपाङ्गता भएका, सशस्त्र द्वन्दकालका घाईते तथा अपाङ्ग, एकल महिला, खास गरी अति गरिब, गरिब तथा विपन्न, सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका समुदायलाई आधारभूत, गुणस्तरीय तथा प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र पहुँच योग्य बनाउन नगरपालिकाले दायित्वबोध गरेको छ ।

स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच स्थापित गर्न, जनउत्तरदायी एवं कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट आवश्यक तथा उपलब्ध सबै स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गरी संघीय संरचनामा स्वास्थ्य सेवा प्रणाली विकास, विस्तार र सुधार गर्दै विद्यमान तथा नयाँ चुनौतीहरूलाई सही ढङ्गले सम्बोधन गरेर नगरपालिका बासीको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, संरक्षण, सुधार र पुर्नस्थापना गर्न गाउँपालिका भित्रका स्वास्थ्य, खानेपानी-सरसफाई तथा पोषण सम्बन्धि आवश्यकता र विद्यमान अवस्थाका आधारमा प्रस्तुत **चौरजहारी नगरपालिका स्वास्थ्य नीति, २०७८** तयार गरिएको छ ।

२. समिक्षा

क) विगतमा गरिएका प्रयासहरू

चौरजहारी नगरपालिका भित्र मानव सभ्यताको विकास क्रम संगै विभिन्न सामाजिक तथा साँस्कृतिक मूल्य मान्यता र व्यक्तिगत ज्ञान सीपमा आधारित उपचार पद्धतिबाट विकास हुँदै आएको भएता पनि औपचारिक रूपमा आधुनिक चिकित्सा सेवा प्रणालीको शुरुवात वि.सं. २०४३ कोटजहारी उपस्वास्थ्य चौकी स्थापना भएको हो । वि.सं. २०४८ को राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीतिले आधारभूत स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले तत्कालीन सबै गाउँ विकास समितिहरूमा उपस्वास्थ्य चौकी, इलाकाहरूमा स्वास्थ्य चौकी, प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रहरू स्थापना गर्ने रणनीति अनुरूप वि.सं २०५० पछि कोटजहारी, विजयस्वरी, खोलागाउँ र नुवाँकोट उप स्वास्थ्य चौकी स्थापना गरिएको थियो जुन पछि प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकीमा स्तरउन्नति गरीए ।

वि.स. २०६२/६३ को जनआन्दोलन पश्चात बनेको अन्तरिम संविधानले स्वास्थ्यलाई जनताको आधारभूत अधिकारको रूपमा स्थापित गर्दै निःशुल्क स्वास्थ्य सेवाको अवधारणालाई विकसित गरे अनुरूप नगरपालिका अर्न्तगतका स्वास्थ्य संस्थाबाट अत्यावश्यक निःशुल्क उपचार सेवा शुरु गरी नगरबासीको स्वास्थ्यको हक सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरेको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका साथै आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालार्ई मौलिक हकको रूपमा निर्दिष्ट गरे बमोजिम निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्ई सर्वव्यापी पहुँच बढाउन आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्याकेज २०७५ तयार गरी स्थानिय तह समेतको जिम्मेवारी स्पष्ट पारि कार्यान्वयन गरिएको छ । संघीयता कार्यान्वयनका क्रममा स्थानिय तहको स्वास्थ्य क्षेत्रका जिम्मेवारीहरू पूरा गर्न नगरपालिका अर्न्तगत स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखाको स्थापना गरिएको छ भने यस मातहतका प्रा.स्वा.के., स्वास्थ्य चौकीहरू हस्तान्तरण भएका छन् । यसै गरि साविकमा स्वास्थ्य चौकी नरहेका वडाहरूमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरू र स्थानिय तहको नगर अस्पताल स्थापना भई सञ्चालनमा छन् ।

चौरजहारी नगरपालिकाले स्वास्थ्यको क्षेत्रमा स्थानिय आवश्यकताका आधारमा समानीकरण अनुदान अर्न्तगतको रकम विनियोजन गरि प्रभावकारी कामहरू सम्पन्न गरि सकेको छ । नगरबासीको आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्न तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेका उपलब्धिहरूलाई संरक्षण गर्दै आगामी दिनहरूमा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण गर्न आवश्यक धरातल र बैधानिकता प्रदान गर्नका लागि नगरपालिकाले स्वास्थ्यको वस्तुस्थिति भल्कने गरि स्वास्थ्य प्रोफाईल तथा वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरेको छ ।

ख. विद्यमान स्थिती :

रुकुम पश्चिम जिल्लाको कुल जनसंख्याको करिब २० प्रतिशत जनसंख्या बसोबास गर्ने यस नगरपालिकाको जनघनत्व २७२.४४ प्रतिवर्ग किमि रहेको छ भने औषत परिवार संख्या ४ जना रहेको छ । यस नगरपालिकामा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न १ नगर अस्ताल, १ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ४ स्वास्थ्य चौकी, ८ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, १ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, ५ गाँउघर क्लिनिक, १६ खोप क्लिनिक, ३८ जना महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका छन् भने १ आयुर्वेद तर्फको स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न आयुर्वेद औषधालय संस्था रहेकाछन् । नगरपालिका अर्न्तगतका ४ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट चार प्रकारका परिवार नियोजनका साधन तथा प्रसुती सेवा उपलब्ध छ । यस नगरपालिका भित्र १ सामुदायीक अस्पताल गरी ५ वटा वढी निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा

प्रदान गर्दै आएका छन् । आ.व. २०७७/७८ मा DHIS-2मा प्रविष्ट गरिएको तथ्याङ्क अनुसार यस नगरपालिकामा ९५६८८ जना बिरामीले बहिरंग सेवा लिएका मध्ये ६१ प्रतिशत महिलाहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकाबाट अन्तर्गतका प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुमा २ देखि १८ जना स्वास्थ्यकर्मी द्वारा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिदै आएको छ । स्वास्थ्यकर्मी र जनसंख्याको अनुपात हेर्दा ७०० जनसंख्या बराबर १ जना स्वास्थ्यकर्मी हुन आउँछ ।

चौरजहारी नगरपालिकामा बालविवाह, किशोरावस्थामा विवाह गर्ने तथा कम उमेरमा गर्भवति हुने संख्या उच्च रहेको छ । जसको परिणाम स्वरुप कम तौलको शिशु जन्मने, समय भन्दा अगाडि जन्मने, कुपोषण तथा मृत्युदर बढ्ने लगायत आमाहरुमा अन्य प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्याहरु रहेका छन् । विगत केहि वर्ष देखि स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउन आउनेको संख्यामा बृद्धि भएता पनि गुणस्तर सेवा अभाव छ भने पूर्वाधारको कमी, सामाजिक साँस्कृतिक मूल्य मान्यताहरु आदि कारणहरुले गर्दा जिल्ला अस्पताल र चौरजहारी अस्पतालबाहेकका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुत्केरी हुन आउने महिलाको संख्यामा बृद्धि हुन सकेको छैन । यस नगरपालिकामा ९० प्रतिशत बालबालिकाले मात्र पूर्ण खोप पाएका छन् ।

केही महत्वपूर्ण स्वास्थ्य सूचकहरुलाई राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक सूचकसँग तुलना गरी देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

सि.नं	सूचकहरु	राष्ट्रिय तथ्याङ्क NDHS 2016	प्रादेशिक तथ्याङ्क NDHS 2016	चौरजहारी नगरपालिकाको तथ्याङ्क DHIS-2			दिगो विकास लक्ष्य २०३०	कैफियत
				२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८		
१	सिफारिस गरिए अनुसार प्रथम पटक गर्भजाँच गराउने महिलाको प्रतिशत			१६२.१	२००.४	१२७	१००	
२	सिफारिस गरिए अनुसार ४ पटक गर्भजाँच गराउने महिलाको प्रतिशत	६९	५२	१२९.५	१२२.७	११९.४	९०	
३	सुत्केरी पश्चात ३ पटक जाँच गराउने महिलाको प्रतिशत			११.५	५.५	२०	९०	
४	परिवार नियोजनका आधुनिक साधनहरुको प्रयोग गरिरहेका १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाहरुको प्रतिशत	४३	४५	१९	१९.९	२४.३	७५	
५	संस्थागत प्रसुतीको	५७	३६	१५५.९	१६२.६	१७१	९०	

	प्रतिशत						
६	सबै आधारभूत खोप पाएका बच्चाहरूको प्रतिशत (पूर्ण खोप)	७८	७५	६८.४	६७.९	९९.५	१००
७	२ वर्ष मुनिका कुपोषित बालबालिकाहरूको संख्या			३.६	३.६	३.३	

३. चौरजहारी नगरपालिकामा विद्यमान स्वास्थ्य समस्या तथा चुनौतीहरू:

उल्लेखित सुचकहरूमा समग्रमा नेपालले उल्लेखनीय सफलता हासिल गरिसकेको र स्वास्थ्य क्षेत्रमा मुलुक सकारात्मक बाटोमा अग्रसर भइरहेको देखिएता पनि चौरजहारी नगरपालिकामा स्वास्थ्य क्षेत्रका चुनौतीहरू अझै थुप्रै छन्। केही प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू निम्नानुसार छन्।

- चौरजहारी नगरपालिकाभित्र भौगोलिक विशिष्टता र समतामुलक हिसाबले स्वास्थ्य संस्थाहरूको व्यवस्था भएतापनि सबै तह, वर्ग र क्षेत्रका समुदायको आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुग्न सकेको छैन।
- मौजुदा स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक अवस्था, समयानुकूल सुधार गर्न लागिपरेको र न्यूनतम पुर्वाधार सहितको रोगनिदान सेवा समेत उपलब्धतामा कमि छ।
- स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि समुचित र उत्साहप्रद वातावरण सृजना गर्नु पर्नेछ।
- स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि सम्बन्धित विषयका विभिन्न तालिम, गोष्ठी हरूको सृजना र आवश्यकता को प्राथमिकताका आधारमा विशेष तालिमहरूमा सहभागी गराउदै जानु पर्नेछ।
- चौरजहारी नगरपालिकामा अर्न्तगतका महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका का लागि अवलोकन भ्रमण, प्रोत्साहन भत्ताको समायोजन, संचार सुविधाका साथै विभिन्न स्वास्थ्य सम्बन्धित कार्यक्रमको अभिमुखिकरण तालिम को व्यवस्था गर्नुपर्ने छ।
- भौगोलिक विकटता, औषधि भण्डारण व्यवस्था (स्थान, कोल्डचेन आदि) को अभाव जस्ता कारणले गुणस्तरीय औषधिको आपूर्ति, वितरण र उपलब्धता सहज र पहुँच योग्य हुन कमि छ। प्राकृतिक प्रकोप र महामारीका बखत समयमै पर्याप्त औषधि, उपकरण पुर्याउन र दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने नागरिकलाई समुचित मुल्यमा औषधी उपलब्ध गराउनु र यसको नियमन गर्नु पनि चुनौतिपूर्ण छ।
- आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य संस्थामा निःशुल्क उपलब्ध हुने औषधी बाहेकका अति आवश्यक औषधीको मुनाफा रहित सहूलियत मुल्यमा बिक्री गर्नु पर्ने देखिन्छ।
- चौरजहारी नगरपालिकामा नसर्ने खालका रोगहरू जस्तै क्यान्सर, मुटु, मृगौला, मधुमेह, कलेजो, फोक्सोको रोग, दाँतको रोग, आँखा सम्बन्धि रोगहरू, मानसिक रोगहरूको रोकथाम गर्नु जरुरी भएको छ।
- मधुमेह र उच्च रक्त चापको औषधी निःशुल्क वितरण गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ।
- चौरजहारी नगरपालिका भित्र रहेका पिछडिएका, गरीब, असहाय, दुर्गम भेगका नागरिकहरूका लागि स्वास्थ्य उपचार महंगो पर्न गएको छ। अझ गम्भीर प्रकृतिका रोग लागेमा उपचार महंगो भई परिवार नै आर्थिक जोखिममा परि गरीबीमा जाने वा उपचार सेवा प्राप्त गर्न नसकि घरेमा बसि मृत्युवरण गर्नु परेको अवस्था पनि विद्यमान छ।

- चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकहरूमा गरीबि, अशिक्षा, चेतनाको अभावका कारण कुपोषण, स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइको समस्या रहेको छ । जसका कारण बेलाबखत भाडापखाला, हैजा, ज्वरो जस्तो समस्याहरू देखिने गरेका छ ।
- भौगोलिक विकटता, उपयुक्त स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुन नसक्नु र समयमा सेवा प्राप्त गर्नजान समेत कठिन भएकै कारण नवजात शिशु, बाल स्वास्थ्य तथा मातृस्वास्थ्य जस्ता सेवामा पनि अपेक्षित लक्ष्य हासिल हुनसकेको छैन । अझै पनि यस चौरजहारी नगरपालिकाका महिलाहरू घरैमा सुत्केरी हुने, किशोरावस्थामै बच्चा जन्माउने गरेको पाइएको छ । यसैगरी चौरजहारी नगरपालिकामा मातृ तथा नवजातशिशु र पाँच वर्ष मुनीका बालबालिकाको तुलनात्मक रूपमा उच्च रहेको छ ।
- चौरजहारी नगरपालिकाका जडिबुटी एवं आयुर्वेदिक उपचार पद्धतीको सदुपयोग पनि हुन सकेको छैन ।
- जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरूको स्वास्थ्य उपचार, किशोर किशोरीहरूको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि उचित स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था हुन सकेको छैन ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएको लगानीको समुचित सदुपयोग भएको, नागरिकले पाएको स्वास्थ्य सेवा र ऐन नियमका कार्यान्वयनको सम्बन्धमा नियमित र प्रभावकारी अनुगमन हुन सकेको छैन ।
- चौरजहारी नगरपालिका भित्र आवश्यकता अनुसार ठाउँमा र नागरिकको हित हुने गरी स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको सहभागीता बढ्न सकेको छैन । गैह्र सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई पारदर्शी , प्रभावकारी एवम थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।
- विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई विस्तार तथा परिमार्जित गर्दै प्रभावकारी रूपमा सन्चालन गर्नु पर्ने छ ।
- स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई सबै जनता सामु पुर्याउनु पर्ने छ ।
- चौरजहारी नगरपालिकाको जनताको शैक्षिक तथा चेतनाको स्तर न्यून रहनु, पुर्वाधारका विकास मेरुदण्ड मानिने सडक विजुली, टेलिफोन, शुद्ध तथा पर्याप्त खानेपानीको समुचित व्यवस्था हुन नसक्नु, आधुनिक चिकित्सा पद्धतीमा दुर्गम भेगका नागरिकहरूले विश्वास कम रहनु र परम्परागत धामी, भाक्रिको अभ्यास गर्नु, र अपर्याप्त सरकारी/निजी लगानी जस्ता चुनौतिहरू विद्यमान रहेका छन् ।

४. चौरजहारी नगरपालिका नीतिको निर्देशक सिद्धान्त

माथि उल्लेखित समस्या, चुनौती तथा औचित्यका आधारमा नगरपालिकाले स्वास्थ्य नीति तयार गर्दा यसका केही मौलिक निर्देशक सिद्धान्त प्रतिपादन गरी सोही आधारमा नीति तथा रणनीति प्रस्ताव गरिएका छन् । प्रस्तुत निर्देशक सिद्धान्तका आधारमा नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति, २०७८ को कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकहरूलाई मौलिक अधिकारको रूपमा आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।
- चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकले प्राप्त गर्ने स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी सूचनाको हक सुनिश्चित गरी स्वास्थ्य सेवाका हरेक तहमा जनसहभागीता बढाई सेवाग्राहीको सन्तुष्टि बृद्धि गर्ने ।
- चौरजहारी नगरपालिकाद्वारा प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवामा गरीब, सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका वर्ग र समुदायको पहुँच सुनिश्चित गर्न समतामूलक र सामाजिक न्यायको आधारमा स्वास्थ्य कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने

- चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्धन, संरक्षण, सुधार र पुनःस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू चौरजहारी नगरपालिकाका अन्य नीतिहरूमा पनि समावेश गराउदै लैजाने ।
- नागरिकले सर्वसुलभ ढङ्गले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उचित मुल्यमा प्राप्त गर्ने गरी चौरजहारी नगरपालिका भित्र निजी क्षेत्रको सहभागिता बढाउने ।
- चौरजहारी नगरपालिकाको मौलिक र पम्परागत रूपमा रहेको आयुर्वेद लगायतका स्वास्थ्य पद्धतीको संरक्षण र प्रवर्धन गर्नुका साथै चौरजहारी नगरपालिकामा पाइने औषधिजन्य जडिवुटीको खोज अनुसन्धान संरक्षण प्रशोधन र प्रवर्धन गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरोन्नति र स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई दक्षता अभिवृद्धिका लागि गतिविधिहरू सन्चालन गर्ने ।
- आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूबाट प्राप्त साधन श्रोतलाई यो नीति र यस अन्तर्गत बनेका कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने गरी परिचालन गर्ने ।
- सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट उपलब्ध गराइने सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवाहरूको प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गर्ने ।
- पूर्ण खोप सुनिश्चितता, पूर्ण साक्षरता, कुपोषण मुक्त, पूर्ण आधुनिक चुलोको प्रयोगको घोषणा, पूर्ण बालविवाह मुक्त र पुर्न संस्थागत सुत्केरी नगरपालिका बनाउने ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा समान्तर जवाफदेहिताको सिद्धान्तलाई आत्मसाथ गरी स्वास्थ्य सेवाका हरेक तह र प्रकारमा नागरिकहरूको सहभागिता बढाउने ।
- चौरजहारी नगरपालिकाभित्रको स्वास्थ्य सेवालाई सुलभ र प्रभावकारी बनाउन संघीय, प्रदेश र अन्य स्थानीय सरकार सँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- स्वास्थ्य सुचना प्रणालीलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिमैत्रीमा जोड दिईने ।

५. नगरपालिका स्वास्थ्य नीतिको भावी सोच, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

५.१ भावी सोच (Vision)

चौरजहारी नगरपालिकाका सबै नागरिकहरू शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र भावनात्मक रूपमा स्वस्थ रही उत्पादनशील र गुणस्तरीय जीवन यापन गर्न सक्षम हुने ।

५.२ ध्येय (Mission)

उपलब्ध साधनस्रोतको अधिकतम प्रयोग गरी सरोकारवाला सम्बन्धित संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्वास्थ्य सेवा प्रदायक, सेवाग्राही र सरोकारवालाहरू बीच समन्वय र रणनीतिक सहकार्य गरी नागरिकहरूको स्वस्थ रहन पाउने मौलिक अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।

५.३ लक्ष्य (Goal)

चौरजहारी नगरपालिकाका सबै नागरिकहरूलाई स्वास्थ्यको अधिकार सुनिश्चित गर्न गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच बृद्धि गरी समतामुलक र न्यायसंगत एवं जवाफदेही स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको माध्यमबाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।

५.४ उद्देश्यहरू (Objectives)

- चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकलाई सविधान प्रदत्त स्वास्थ्य सम्बन्धि अधिकारको उपभोग गर्न पाउने वातावरण सृजना गर्ने
- प्रत्येक नागरिकले सबै तहबाट गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न सक्ने गरी आवश्यक औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवं जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको स्थापना गर्ने,
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा प्रभावकारी जनसहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी नीजि, बहुपक्षीय साभेदारी तथा सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने ।

६. नीतिहरू

चौरजहारी नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्दै चौरजहारी नगरपालिकाका नागरिकहरूलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न नगरपालिकाले देहायका नीति अवलम्बन गरेको छ ।

- ६.१. चौरजहारी नगरपालिकाका हरेक नागरिकलाई निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवाप्रवाह भएको सुनिश्चित गरिने छ ।
- ६.२. चौरजहारी नगरपालिका भित्र विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको पहुँचलाई सहजीकरण गर्न न्युनतम पूर्वाधार सहितको निदानात्मक सेवा विस्तार गरिने छ ।
- ६.३. चौरजहारी नगरपालिकामा व्यक्ति, परिवार र समाजलाई परिचालन गरि जीवनशैली परिवर्तन गर्न अभिप्रेरित गर्दै नसर्ने रोगको उपचारलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा स्तर देखि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ६.४. चौरजहारी नगरपालिका भित्र स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र प्रभावकारी बनाउन स्वास्थ्य संस्थाहरूमा (स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन, दरबन्दी निर्धारण, जनशक्ति व्यवस्थापन, अनुसन्धान) स्वास्थ्य उपकरण र पूर्वाधारको समुचित व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- ६.५. सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, खोप, परिवार नियोजन, किशोरावस्था लगायतका प्रतिकारात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवालाई जनताको सहज पहुँचमा पुऱ्याउने रणनीति अवलम्बन गरिने छ ।
- ६.६. चौरजहारी नगरपालिकाभित्र स्वास्थ्यको लागि जनशक्तिको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी रूपमा अधि बढाइनेछ ।
- ६.७. गुणस्तरीय, सर्वसुलभ औषधि उपकरणमा सर्वसाधारणको सहज पहुँच बनाउने तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको उपयोगलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ६.८. स्वास्थ्य सूचना प्रणाली र सुक्ष्म अनुसन्धानलाई गुणस्तरीय बनाई अनुसन्धानबाट प्राप्त परिणामलाई चौरजहारी नगरपालिकाको योजना, नीति, रणनीति विकास गर्न प्रभावकारी उपयोग गरिनेछ ।
- ६.९. चौरजहारी नगरपालिका बासीको स्वास्थ्य बीमा सुनिश्चित गरि लक्षित वर्ग जस्तै ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्ग नागरिक, महिला बालबालीका, किशोर किशोरी, सिमान्तकृत, विभेदमा परेका, जनयुद्ध र जनआन्दोलनका घाईतको स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र सहज पहुँच हुने व्यवस्था गरिने छ ।
- ६.१०. सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट संचालित स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य, अनुगमन तथा नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

- ६.११ सरुवा रोग, संक्रामक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण र निवारण तथा आकस्मिक र आपतकालिन अवस्था महामारी नियन्त्रण जस्ता कार्यका लागि सरोकारवाला सँगको समन्वयमा स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिने छ ।
- ६.१२ स्वास्थ्य क्षेत्रमा चौरजहारी नगरपालिकाको लगानी अभिवृद्धि गर्दै संघीय, प्रदेश सरकार तथा निजी क्षेत्र लगायत अन्य लगानीलाई ब्यवस्थित गरी स्वास्थ्य सेवामा जनताले व्यक्तिगत खर्च गर्नुपर्ने अवस्थालाई न्यूनीकरण गरिनेछ ।
- ६.१३ जनस्वास्थ्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नका लागि प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रेषण सेवाको विकास तथा विस्तार गरिने छ ।
- ६.१४ स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षा, समुदायको स्वास्थ्य क्षेत्रमा सहभागीता र जनताको स्वास्थ्य सूचनाको हक सुरक्षित गर्दै स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन सुनिश्चित गरिने छ ।
- ६.१५ चौरजहारी नगरपालिकाबासीको पोषण अवस्था सुधार गर्न गुणस्तरीय, स्वास्थ्यवर्द्धक, पौष्टिकयुक्त स्थानिय स्तरमा उत्पादन हुने (रैथाने) खाद्य पदार्थ उत्पादन, प्रयोग र पहुँचलाई बृद्धि गरिनेछ ।
- ६.१६ जनसंख्या ब्यवस्थापनलाई चौरजहारी नगरपालिका विकासको मुल खम्बाको रूपमा संस्थागत गर्ने ।

चौरजहारी नगरपालिका

७. नीति अर्न्तगत रणनीतिहरु:

नीति १. चौरजहारी नगरपालिकाका हरेक नागरिकलाई निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह भएको सुनिश्चित गरिने छ ।

रणनीति १.१ यस चौरजहारी नगरपालिकाका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु प्रभावकारी रूपमा उपलब्ध गराईनेछन ।

रणनीति १.२ भुगोल र जनघनत्वका आधारमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरु स्तरउन्नती गरिनेछ ।

रणनीति १.३ चौरजहारी नगरपालिकामा निःशुल्क स्वास्थ्य कार्यक्रम, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको कार्ययोजना लागू गरिनेछ ।

रणनीति १.४ चौरजहारी नगरपालिका र सरोकारवालाहरु सहकार्यमा निःशुल्क स्वास्थ्य कार्यक्रम, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, स्वास्थ्य बीमा एवं सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षाका सेवाहरुलाई सामन्जस्यपूर्ण ढंगले संचालन गरिनेछ ।

नीति २ चौरजहारी नगरपालिका भित्र विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको पहुँचलाई सहजीकरण गर्न न्युनतम पूर्वाधार सहितको निदानात्मक सेवा विस्तार गरिने छ ।

रणनीति २.१ नगर अस्पतालको सेवा विस्तार गरी विशेषज्ञ सेवा विस्तार गरिने छ ।

रणनीति २.२ चौरजहारी नगरपालिकाका वडाहरुसंग समन्वय गरी हरेक वडा तथा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुग्न नसकेका नागरिकलाई लक्षित गरि स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, शहरी स्वास्थ्य इकाइ, गाउघर क्लिनिक, खोप केन्द्र, बर्थिङ सेन्टर तथा रोभिड अ.न.मी. मार्फत टोल बस्तीमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिनेछ ।

रणनीति २.३ नाक, कान, घाटी, दन्त, स्त्री तथा प्रसूति रोग, मानसिक र आँखा चिकित्सालाई विस्तार गरी उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ । चौरजहारी नगरपालिकाका ग्रामीण भेगमा समय समयमा विशेषज्ञ सेवा सहितको निःशुल्क स्वास्थ्य शिविरहरु नियमितरूपमा संचालन गरिने छ

नीति ३. चौरजहारी नगरपालिकामा व्यक्ति, परिवार र समाजलाई परिचालन गरि जीवनशैली परिवर्तन गर्न अभिप्रेरित गर्दै नसर्ने रोगको उपचारलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा स्तर देखि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।

रणनीति ३.१. सुर्तिजन्य पदार्थ, मादक पदार्थ, पलास्टिक र अन्य स्वास्थ्यलाई हानी गर्ने वस्तुहरुको उत्पादन तथा उपभोगलाई निरुत्साहीत गरिने छ ।

रणनीति ३.२ सुर्तिजन्य पदार्थ, मादक पदार्थ जस्ता हानीकारक वस्तु किनवेच र प्रयोगलाई सार्वजनिक संस्था र स्थानमा निषेध गरिनेछ । यस्ता वस्तुको उत्पादन, विक्रि वितरण र प्रयोग नियन्त्रण तथा नियमन गर्ने सम्बन्धी कानून बनाई कडाईका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

रणनीति ३.३. तोकिए बमोजिमका अवस्थाहरुको समयमा पहिचान गर्न नियमित तथा विशेष शिविरहरु मार्फत आवश्यक स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्क्रिनिङ सेवाहरु (Uterine Prolepses, Obstetrics Fistula, RFT, VIA, Diabetes, HTN, PAP smear, Mammography) आदि सेवा उपलब्ध गराईनेछ ।

रणनीति ३.४. बढ्दो नैराश्यता तथा मानसिक रोगलाई न्यूनीकरण गर्न प्राथमिक मानसिक स्वास्थ्य सेवालाई सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ साथै निश्चित स्थान र समयमा विशेषज्ञ मानसिक स्वास्थ्य सेवा शिविर Mental Health Clinic संचालन गरिनेछ ।

रणनीति ३.५ मानसिक रोगीका लागी पुर्नस्थापना केन्द्र हरु सँग सहकार्य गरी त्यहाँ सम्म पुरयाउने र उपचार गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति ३.६ Package of Essential Noncommunicable (PEN) Package लाई न्यूनतम पनि सबै स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाबाट लागू गरिने छ ।

रणनीति ३.७ उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मिगौला रोग, मुटुरोग अर्बुदरोग, दम, मोटोपना जस्ता नसर्ने रोगहरूको निदान, उपचार र व्यवस्थापन गर्न विशेष एकिकृत अभियान संचालन गरिने छ ।

रणनीति ३.८ उच्च रक्तचाप र मधुमेह रोगको उपचार व्यवस्था रहज रुपमा उपलब्ध गराइने छ । साथै प्रवधानात्मक गतिविधिलाई विशेष प्राथमिकता दिइने छ ।

रणनीति ३.९ स्वस्थ जीवनशैली, शारीरिक व्यायाम, उचित खानपान, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, ल्याव परिक्षण जस्ता स्वास्थ्य प्रवर्धनका कृयाकलापहरू स्थानीय स्वास्थ्य संस्थासंग समन्वय गरी नियमित कार्यक्रममा समावेश गरि संचालन गरिने छ ।

रणनीति ३.१० खोपबाट बचाउन सकिने रोगहरूको उन्मूलन, निवारण र नियन्त्रणका लागि निगरानी कार्य गरिनेछ, । चौरजहारी नगरपालिकालाई पूर्णखोप सुनिश्चित नगरपालिका घोषणा गरी दिगोपना दिइनेछ ।

रणनीति ३.१२ योगा अभ्यास तथा शारीरिक व्यायाम जस्ता कृयाकलापलाई प्रवर्धन गरिने छ ।

नीति ४ चौरजहारी नगरपालिकाभित्र स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र प्रभावकारी बनाउन स्वास्थ्य संस्थाहरू स्तरउन्नती गर्दै (स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन, दरबन्दी निर्धारण, जनशक्ति व्यवस्थापन, अनुसन्धान) स्वास्थ्य उपकरण र पुर्वाधारको समुचित व्यवस्था मिलाईनेछ ।

रणनीति ४.१ चौरजहारी नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा खानेपानी, सरसफाई, बिजुली (वैकल्पिक व्यवस्था सहित), इन्टरनेट सेवा, मापदण्ड अनुसार फोहोरमैला विसर्जन सेवाको व्यवस्था गरिने छ।

रणनीति ४.२ आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा जनताको सहज पहुँच बढाउन, शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरू स्थापना गर्ने, औचित्यपूर्ण स्थानान्तरण गर्ने र तिनीहरूमा सेवाको विस्तार गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । साथै प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक पुर्वाधार, उपकरण, कर्मचारी आवासको राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार ५ वर्ष भित्र क्रमागत रुपमा व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति ४.३ चौरजहारी नगरपालिकामा मेडिकल स्टोर, कोल्डचेन रुम, बायोमेडिकल इन्जिनियरीड, प्रयोगशाला लाई क्रमशः स्थापना गरि व्यवस्थित रुपमा संचालन गरिनेछ ।

रणनीति ४.४ प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवर्धनकालागि नमुना गाउँ, नमुना वडा, नमुना स्वास्थ्य संस्था, नमुना अस्पताल, नमुना स्वास्थ्यकर्मी अभियान शुरुगरि क्रमागत रुपमा विस्तार गरिने छ र साथै उत्कृष्ट कार्य सम्पादन गरेको, वडा, स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्यकर्मी लाई क्रमशः पुरस्कृत गरिने छ ।

रणनीति ४.५ नयाँ संरचना अनुरूपको आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरि विशेष गरि निःशुल्क औषधी, खोप तथा खोप जन्य सामग्री, परिवार नियोजनका साधनहरू, रेबिज भ्याक्सिन, सर्प दंश भेनम, एच.आइ.भी, क्षयकृष्ट आदि रोगहरूको औषधीको प्रभावकारी सप्लाई चैन व्यवस्थापन गरिनेछ ।

रणनीति ४.६ चौरजहारी नगरपालिकामा आयुर्वेद वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतीको विधिलाई क्रमशः एकद्वार प्रणाली मार्फत सेवा प्रवाह गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ ।

नीति ५.सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, खोप, परिवार नियोजन, किशोरावस्था लगायतका प्रतिकारात्मक, प्रबर्द्धनात्मक, उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवालार्ई जनताको सहज पहुँचमा पुऱ्याउने रणनीति अबलम्बन गरिने छ ।

रणनीति ५.१ राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य अनुसार चौरजहारी नगरपालिकाका हरेक वडाहरूमा हाल संचालित सुरक्षित मातृत्व,उत्तर प्रसूती जाँच, बाल स्वास्थ्य, पोषण संग सम्बन्धीत कार्यक्रमलाई वडा संग समन्वय गरी प्रभावकारीरूपले संचालन गर्ने ब्यवस्था मिलाइने छ ।

रणनीति ५.२.स्वस्थ विद्यालय बाताबरण, Deworming, Iron Folic Acid (IFA) स्क्रिनिङ तथा स्वास्थ्य परीक्षण सेवा, किशोर किशोरी मैत्री प्रजनन् सेवा जस्ता विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ, र यी कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि स्कूल नर्स कार्यक्रम लागू गरिनेछ ।

रणनीति ५.३ सरकारी विद्यालय मा अध्ययनरत सम्पूर्ण विधार्थीहरूको लागी वर्षको एक पटक रगत,दिशा,पिसाव को नि शुल्क ल्याव परिक्षण गरिने छ ।

रणनीति ५.४. मातृमृत्यु दर, नवजात शिशु मृत्युदर र बालमृत्युदर जस्ता महत्वपूर्ण सुचकाङ्कहरूमा आधारित लक्ष्यहरू तय गरि आवधिक कार्ययोजनाहरू तयार गरि लागू गरिनेछ ।

रणनीति ५.५. आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरूबाट प्रवाह हुने सेवालाई वृद्धि गरी किशोर किशोरी मैत्री प्रजनन् सेवा, सरसफाई प्रबर्द्धन, स्वस्थ व्यवहार प्रबर्द्धन, तथा स्वास्थ्य प्रदर्शनीको रूपमा विस्तार गरिनेछ ।

रणनीति ५.६ बर्थिङ सेन्टरहरूलाई रणनीतिक स्थानमा संचालनका लागि मानव श्रोत तथा भौतिक साधन सम्पन्न गराइनेछ । प्रसूती केन्द्रहरूमा आमाघर तथा स्तर अनुसार नवजात कर्नर (Stablization center, Specialized Newborn Care Unit, / Newborn Intensive Care Unit) को सुविधा उपलब्ध गराइनेछ साथै पालीका तथा स्वास्थ्य संस्थामा आकास्मिक मातृ सुरक्षा कोष स्थापना गरीनेछ ।

रणनीति ५.७ नवजातशिशु तथा बाल रोगको एकिकृत व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्दै प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

रणनीति ५.८ नगरपालिकाको आपतकालिन स्वास्थ्य पूर्व तयारी योजनामा मातृ, नवजात शिशु र बालबालिकाको स्वास्थ्य सेवाको निरन्तरतालाई प्राथमिक अवयवको रूपमा लिइनेछ ।

रणनीति ५.९ परीवार योजना कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन सवै स्वास्थ्य चौकीबाट ५ प्रकारको परिवार नियोजन सेवा उपलब्ध गराउने र जिल्ला अस्पतालबाट नियमित स्थाइ बन्ध्याकरण सेवा दिने व्यवस्था गराइनेछ ।

नीति ६. चौरजहारी नगरपालिकाभित्र स्वास्थ्यको लागि जनशक्तिको ब्यवस्थापनलाई प्रभावकारी रूपमा अधि बढाइनेछ ।

रणनीति ६.१ विश्व स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार हुने गरी चौरजहारी नगरपालिका स्तरीय आवधिक स्वास्थ्य जनशक्ति गुरुयोजना निर्माण गरी लागू गरिनेछ । संस्थाहरूमा स्वस्थ जनशक्तिको ब्यवस्थापन गर्न पुनरावलोकन गरिने छ ।

रणनीति ६.२ विशेषज्ञ तथा मध्यम स्तरका स्वास्थ्य जनशक्ती ब्यवस्थापनका लागि संघिय, प्रदेश सरकार एवं शिक्षालयसंग समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।

रणनीति ६.३ जवाफदेहिपूर्ण एवं प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न मिश्रित दक्ष जनशक्तिको आवश्यकता पहिचान, उत्पादन, परिचालन गर्न तथा चौरजहारी नगरपालिकाको विशिष्ट अवस्थामा कार्यरत चिकित्सक एवं स्वास्थ्यकर्मीलाई टिकाउनका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ ।

रणनीति ६.४ चौरजहारी नगरपालिकाभित्र कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको समुचित ब्यवस्थापनको लागि वृत्ति विकास प्रणालीद्वारा ब्यवस्थित गरिनेछ ।

रणनीति ६.५ स्वास्थ्यकर्मीको सेवाको निरन्तरताको लागि सेवा करार, पुल दरबन्दि जस्ता उपायहरूको अवलम्बन गरिनेछ ।

रणनीति ६.६ आवश्यकताको आधारका स्वास्थ्य संस्था हरुको दरबन्दी संरचनाको निर्धारण गरिने छ ।

रणनीति ६.७ स्वास्थ्यकर्मी हरुलाई दक्षता अभिवृद्धिका लागि विषयगत तालिम, गोष्ठी तथा विभिन्न निकाय हरु सँग सहकार्य गरी आवश्यक तालिममा पठाउने व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति ६.८ स्वास्थ्यकर्मी र सामूदायीक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाका लागि वर्षमा एक पटक अवलोकन भ्रमणको आयोजना गरिने छ ।

रणनीति ६.९ ६० वर्ष उमेर पुगेका सामूदायीक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई विशेष सम्मान सहित विदाई गरिने छ साथै समय अनुकूल सामूदायीक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको मापदण्ड निर्धारण गरी लागु गरिने छ ।

नीति ७. गुणस्तरीय, सर्वसुलभ औषधि उपकरणमा सर्वसाधारणको सहज पहुँच बनाउने तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको उपयोगलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

रणनीति ७.१. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुणस्तरीय औषधी वितरण हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । औषधिको गुणस्तर र मूल्य नियन्त्रण गर्नका लागि मुल्य तोक्नुका साथै नियमित अनुगमन नियमन गरिनेछ ।

रणनीति ७.२. स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यक पर्ने औषधि उपकरणको सुची तयार गरि औषधि उपकरण खरिद गर्दा चौरजहारी नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा र स्वास्थ्य संस्थाले खरिद गर्ने औषधीको छुट्टा छुट्टै सुची तयार गरि ब्यवहारमा ल्याइनेछ ।

रणनीति ७.३. दुर्गम क्षेत्रमा सुलभ औषधी पसल विस्तार गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ र स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सहूलियत दरको फार्मसी सेवा थप गरिने छ ।

रणनीति ७.४. प्रतिकारात्मक संभार, बिक्रि उपरान्त संभार आदी सिद्धान्तलाई ब्यवहारिक रुपमा लागु गरिनेछ । उपकरणहरुको मर्मत तथा सम्भारकालागि प्रादेशिक निकायसँग समन्वय गरिनेछ ।

नीति ८. स्वास्थ्य सूचना प्रणाली र सुक्ष्म अनुसन्धानलाई गुणस्तरीय बनाई अनुसन्धानबाट प्राप्त परिणामलाई चौरजहारी नगरपालिकाको योजना, नीति, रणनीति बिकास गर्न प्रभावकारी उपयोग गरिनेछ ।

रणनीति ८.१ आवधिक रुपमा आयोजना गरि चौरजहारी नगरपालिका भित्र स्वास्थ्य सम्बन्धि सूचना व्यवस्थित गर्ने स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मी वा अनुसन्धानकर्तालाई प्रोत्साहित एवं प्रवर्धन गर्न उत्कृष्ट अनुसन्धानकर्ता, स्वास्थ्यकर्मी एवं संस्थालाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

रणनीति ८.२ चौरजहारी नगरपालिकामा स्वास्थ्य सूचना प्रणाली तथा अनुसन्धानबाट आएका निष्कर्ष तथा राष्ट्रिय प्रतिबद्धतालाई योजनामा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

रणनीति ८.३ चौरजहारी नगरपालिकाको एकीकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणालीमा सूचनाको शुद्धता, समयबद्धता र पूर्णतामा निगरानी गरि गुणस्तरीय बनाइनेछ ।

रणनीति ८.४ चौरजहारी नगरपालिकाका स्वास्थ्य सूचना प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट नै Online reporting तथा तथ्याक विश्लेषण कार्य विस्तार तथा नियमित गरिनेछ ।

नीति ९.चौरजहारी नगरपालिका बासीको स्वास्थ्य बीमा सुनिश्चित गरि लक्षित बर्ग जस्तै ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्ग नागरिक, महिला बालबालीका, किशोर किशोरी, सिमान्तकृत, बिभेदमा परेका, जनयुद्ध र जनआन्दोलनका घाईतको स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र सहज पहुँच हुने ब्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति ९.१. चौरजहारी नगरपालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रवाह गरिने स्वास्थ्य सेवाहरु बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, ज्येष्ठ नागरिकमैत्री, किशोरकिशोरी मैत्री हुनेछन् ।

रणनीति ९.२ कम उमेरमा बिवाह गर्ने र कम उमेर मै गर्भवती हुने कारणले महिलाको स्वास्थ्यमा असर गर्ने हुनाले सचेतना अभिवृद्धि गर्ने तथा महिनावारी भएको बेला छात्राहरुको विद्यालय उपस्थितिमा निरन्तरता दिन dignity kit उपलब्ध गराइनेछ ।

रणनीति ९.३ अपांगहरुको लागि आवश्यकता अनुसारको सहयोगी उपचार व्यवस्था, सहयोगी सामाग्री व्यवस्था गरिने छ साथै स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य सेवा अपांगमैत्री हुनेछन् ।

रणनीति ९.४ प्रेषण प्रणाली प्रभावकारी गरिने छ, र सहजीकरण गरिने छ । दुर्गम क्षेत्रबाट उपचारका लागि अन्यत्र प्रेषण भएका विरामीहरुको सहजिकरण गरिने छ ।

रणनीति ९.५ लैंगिक हिंसामा परेका, वेवारिसे जेष्ठ नागरिक, अलपत्र अवस्थाका बालबालिका, मानसिक समस्या भइ सडकमै रहेका असहाय व्यक्तिहरुलाई अल्पकालीन स्वास्थ्य व्यवस्थापन एवं हेरचाहको लागि निजी सरकारी सहकार्यमा चौरजहारी नगरपालिका पुर्नस्थापना केन्द्र स्थापना एवं संचालन गरिने छ । साथै एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको सुदृढीकरण एवं विस्तार गरिने छ ।

रणनीति ९.६ ज्येष्ठ नागरीकहरुको सम्मानका लागि स्वास्थ्य तथा अन्य कार्यक्रमको आयोजना गरिने छ ।

नीति १०. सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट संचालित स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य, अनुगमन तथा नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

रणनीति १०.१ नगरपालिकाका सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य सेवा गुणस्तर सुधार प्रणाली लागू तथा सुदृढ गर्न नगरपालिकाको गुणस्तर सुनिश्चिता कार्यसमिति पूर्णगठन गरिनेछ ।

रणनीति १०.२ निजी उपचार प्रदान गर्ने संस्था (एलोपैथिक, आयुर्वेदिक, प्राकृतिक तथा अन्य वैकल्पिक सेवा) निदानात्मक सेवा, प्रयोगशाला सेवा, थेरापी सेवा प्रदायक संस्थाहरुको लागि मापदण्ड, निर्देशिका बनाई सोही अनुसार दत्ता गर्ने, संचालन अनुमति दिने तथा तथा नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।

रणनीति १०.३ चौरजहारी नगरपालिकाभरिमा सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमन, नियमित अनुगमन, मूल्यांकन गर्न एक निर्देशिका बनाई सोही अनुसार लागू गरिनेछ ।

रणनीति १०.४ चौरजहारी नगरपालिका प्राञ्जिक, पेशागत तथा व्यवसायिक संघ संस्थाहरु संचालन सम्बन्धी बनेका चौरजहारी नगरपालिका, प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय नियम र मापदण्ड अनुसार दर्ता, नवीकरण, संचालन, अनुगमन र नियमन गरिनेछ ।

रणनीति १०.५ नगरपालिका भित्र संचालन हुने स्वास्थ्य सम्बन्धि सम्पूर्ण गतिविधिहरुको अनिवार्य अनुमति तथा जानकारी हुनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति १०.६ सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुको न्युनतम सेवा मापदण्ड तयार गरी लागू गरिनेछ ।

नीति ११. सरुवा रोग, संक्रामक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण र निवारण तथा आकस्मिक र आपत्कालिन अवस्था र महामारी नियन्त्रण जस्ता कार्यका लागि अन्य स्थानीय तहसँगको समन्वयमा स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिने छ ।

रणनीति ११.१ तोकिए बमोजिमका आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट नियमित प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । चौरजहारी नगरपालिकाले तोकिएका स्वास्थ्य संस्था तथा बर्थिङ सेन्टरहरुबाट २४ घण्टा आकस्मिक सेवा प्रवाह हुनेछ ।

रणनीति ११.२ चौरजहारी नगरपालिका भित्र सरकारी, निजी, सामुदायीक रुपमा संचालन हुने एम्बुलेन्स एवं सब वाहन् सेवालाई निर्देशिका एवं मापदण्ड तयार गरी व्यवस्थित तरिकाले संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । यसको उपलब्धता बढाउनुका साथै शुल्कमा नियमन गरिने छ ।

रणनीति ११.३ चौरजहारी नगरपालिका आपतकालीन स्वास्थ्य पूर्वतयारी योजना बनाईनेछ र चौरजहारी नगरपालिका भित्रका रणनीतिक स्थानहरूमा आकस्मिक स्वास्थ्य अवस्थामा आवश्यक पर्ने औषधी, उपकरण तथा अन्य सामाग्रीको जगेडा (Buffer Stock) को रूपमा राखिनेछ ।

रणनीति ११.४ प्राकृतिक प्रकोप, महामारी र दुर्घटना जस्ता आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई तत्काल व्यवस्थापन गर्न चौरजहारी नगरपालिका स्तरीय समिति गठन् गरिने छ । चौरजहारी नगरपालिका स्तरीय आकस्मिक स्वास्थ्य परिचालन केन्द्र (HEOC) र Early Warning Reporting System (EWARS) प्रभावकारी बनाईने छ ।

रणनीति ११.५ दुर्गम क्षेत्रबाट आकस्मिक स्वास्थ्य अवस्था परि संकटमा रहेका (सुत्केरी व्यथा, चोटपटक) को अवस्थामा हवाई माध्यमबाट उद्धार गर्न प्रदेश र संघ सरकार सँग समन्वय गरिनेछ ।

रणनीति ११.६ संक्रामक रोगहरूको रोकथाम, नियन्त्रण र निवारण गर्न हाल संचालित क्षयरोग, कुष्ठरोग, एड्स, किटजन्यरोग, एनिमियासम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन गरी सोको प्रभावकारी रुपमा संचालन गरिने छ र आवश्यकता अनुसार परिमार्जित गरिने छ ।

रणनीति ११.७ संघीय तथा प्रादेशिक स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहोरको व्यवस्थापन तथा बिसर्जन सम्बन्धि मापदण्डलाई चौरजहारी नगरपालिका स्तरमा प्रभावकारी रुपमा लागू गरिनेछ ।

नीति १२. स्वास्थ्य क्षेत्रमा चौरजहारी नगरपालिकाको लगानी अभिवृद्धि गर्दै संघीय, प्रदेश सरकार तथा निजी क्षेत्र लगायत अन्य लगानीलाई ब्यवस्थित गरी स्वास्थ्य सेवामा जनताले व्यक्तिगत खर्च गर्नुपर्ने अवस्थालाई न्यूनीकरण गरिनेछ ।

रणनीति १२.१ औषधीको समुचित व्यवस्थापन र वितरणकालागि चौरजहारी नगरपालिका स्तरीय औषधी भण्डारनको (Medical Store) व्यवस्थापनको दायरा बढाईनेछ ।

रणनीति १२.२ राष्ट्रिय स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई चौरजहारी नगरपालिकाभरि प्रवर्धन एवं विस्तार गरिने छ ।

रणनीति १२.३ चौरजहारी नगरपालिकाको कुल बजेटको कम्तिमा १० प्रतिशत बजेट स्वास्थ्य क्षेत्रकालागि सुनिश्चित गर्ने साथै सो बजेट क्रमश बृद्धि गरिनेछ ।

रणनीति १२.४ अति गरिव, असहाय, द्वन्द पीडित,लोपोन्मुख जातीलाई चौरजहारी नगरपालिकाले परिचयपत्र प्रदान गरीसम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क गरिने छ । उल्लेखित लक्षित समुदायलाई विशेष स्वास्थ्य कार्यक्रम गरी पहुँच बृद्धि गरिनेछ । साथै त्यस्ता समुदायलाई स्वास्थ्य बीमामा समावेश गर्न चौरजहारी नगरपालिकाको सहूलियतमा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गरिनेछ साथै निशुल्क स्वास्थ्य विमा को व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति १२.५ चौरजहारी नगरपालिका भित्र गैर सरकारी तथा निजि क्षेत्र बीचको सहकार्य तथा साभेदारीलाई प्रवर्द्धन तथा नियमन गरिनेछ ।

नीति १३. जनस्वास्थ्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नका लागि प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रेषण सेवाको बिकास तथा बिस्तार गरिने छ ।

रणनीति १३.१ चौरजहारी नगरपालिका भित्र समुदाय, स्वास्थ्य संस्था तथा सबै विद्यालयहरूमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति १३.२ समुदायमा बितरण गरिएको खानेपानी तथा व्यवसायिक रूपमा उपलब्ध खानेपानीको निरन्तर गुणस्तर परीक्षण र निगरानी गरिने छ।

रणनीति १३.३ वडा समितिहरु संग समन्वय र सहकार्य गरी घर, समुदाय, बजार तथा स्वास्थ्य संस्थाको फोहोरको उचित व्यवस्थापन र पैरवी गरिने छ।

रणनीति १३.४ वडा समितिहरु संग समन्वय र सहकार्य गरी दुर्गम बस्तीहरुमा स्वास प्रस्वास रोगको कारक मानिएको घरभित्रहुने धुँवा (Indoor pollution) नियन्त्रण गर्न सफा चुलो अभियान संचालन गरिने छ र ५ वर्ष भित्र पूर्ण सफा चुलो नगरपालिका घोषणा गरिने छ।

रणनीति १३.५ घर देखि नै सरसफाई भन्ने अभियान सन्चालन गरिने छ।

रणनीति १३.६ वडा समितिहरुसंग समन्वय र सहकार्य गरी खुला दिशामुक्त चौरजहारी नगरपालिकाबाट पूर्णसफा चौरजहारी नगरपालिका बनाईनेछ र सो को दिगोपनाको रणनीति तयार गरि कार्यान्वयन गरिनेछ।

रणनीति १३.७ चौरजहारी नगरपालिका भित्र खानेपानी, हावा, ध्वनीको गुणस्तरको मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन र नियमन गरिनेछ।

रणनीति १३.८ जलवायु परिवर्तन, मौसम परिवर्तन, काम र कार्यस्थलका कारणले स्वास्थ्यमा पर्ने हानीबाट बचाउन सरकारी तथा निजी सबै क्षेत्रहरुसंग समन्वय गरी स्वास्थ्य सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

निति १४. स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षा, समुदायको स्वास्थ्य क्षेत्रमा सहभागीता र स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन सुनिश्चित गरिने छ।

रणनीति १४.१ स्वास्थ्य सेवा प्रदायक व्यक्ति र संस्थाहरुको सुरक्षाको लागि प्रचलित कानुनी व्यवस्थालाई चौरजहारी नगरपालिकाभर प्रभावकारी रूपमा लागू गरिनेछ।

रणनीति १४.२ स्वास्थ्य सेवामा, स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माणमा हुने ढिलासुस्ती तथा गुणस्तरहिन कार्यलाई निरुत्साहित गरिने छ। स्वास्थ्यकर्मीलाई आफ्नो काम, कर्तव्य प्रति जवाफदेही बनाईने छ।

रणनीति १४.३ स्वास्थ्य सुशासन कायम गर्नको लागि Social Audit, नागरिक वडापत्र र बिज्ञहरु सहितका जिम्मेवार समितिहरुको व्यवस्था गरिनेछ, छ। स्वास्थ्य सम्बन्धी गुनासो सुनुवाईको लागि पनि आवश्यक संयन्त्रको प्रयोग गरिने छ।

रणनीति १४.४ स्वास्थ्य संग सम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ संस्था तथा दातृ निकायहरुलाई जनतामुखी र परिणाममुखी कार्य गर्नको लागि उत्प्रेरित गरिने छ।

रणनीति १४.५ चौरजहारी नगरपालिकाका समुदायको विशिष्ट संस्कृती संस्कारलाई आत्मसात गर्दै स्वास्थ्य सेवालाई सेवाग्राही मैत्री बनाई स्वास्थ्यको हकको सुनिश्चितता गरिनेछ।

रणनीति १४.६ चौरजहारी नगरपालिका भित्रका नागरिकलाई स्वास्थ्य सम्बन्धि सूचनाको हक तथा सेवाग्राहीले उपचार सम्बन्धि जानकारी पाउने हक सुरक्षित गर्न सूचना तथा संचार कार्यलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

नीति १५. चौरजहारी नगरपालिकाबासीको पोषण अवस्था सुधार गर्न गुणस्तरीय, स्वस्थबर्द्धक र स्थानिय स्तरमा उत्पादन हुने (रैथाने) पोषिला खाद्य पदार्थ उत्पादन, प्रयोग र पहुँचलाई बृद्धि गरिनेछ।

रणनीति १५.१ खाद्य विविधीकरणमा जोड दिदै चौरजहारी नगरपालिका बासिहरुको पोषण व्यवहार परिवर्तन गर्ने तथा पत्रु खाना (Junk Food) लाई निरुत्साहित गर्ने सम्बन्धी कार्यक्रमहरु नियमित रूपमा संचालन गरिनेछ।

रणनीति १५.२ अर्गानीक तथा पोषणयुक्त खाद्यवस्तुको उत्पादन वृद्धि गर्न, हरित गृह तथा प्रत्येक परिवारमा सुधारीएको करेशाबारी निर्माण गर्न र खानामा विविधीकरण गरि उपभोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

रणनीति १५.३ पोषणयुक्त बाल पौष्टिक आहार, दिवा खाजा लगायतका अन्य खाद्य पदार्थ उत्पादनका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ र सोको गुणस्तर कायम गर्ने प्रावधान बनाईनेछ ।

रणनीति १५.४ वडा समितिहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरी स्थानीय स्तरमा उपलब्ध पौष्टिक तत्वयुक्त खाद्य पदार्थ उपयोग गर्नका लागि उत्प्रेरित गरिनेछ । यस्ता खाद्य पदार्थ प्रसोधन तथा बजारीकरणका लागी साना किसान/व्यवसायी अनुदान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

रणनीति १५.५ बहु क्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम, एकिकृत शिघ्र कुपोषण व्यवस्थापन कार्यक्रम लगायत पोषणसँग सम्बन्धी कार्यक्रम विस्तार, परिष्कृत एवं प्रभावकारी बनाइनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा पोषण पुर्नस्थापना केन्द्रहरू स्थापना गरिनेछ ।

रणनीति १५.६ वडा समितिहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरी स्थानीय बजारमा खाद्य पदार्थमा मिसावट र अखाद्य पदार्थ नियन्त्रण गरिने छ । स्वस्थ मासु तथा दुध उत्पादन विक्रीवितरणको लागी नियमन गरिने छ । कुनैपनि तैयारी खानेकुराहरूमा अनिवार्य लेवलडको व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति १५.७ दुईवर्ष मूनीका बालबालिकाको नियमित वृद्धि अनुगमन गरिनेछ । गर्भवति र २ वर्षमूनीका बच्चाका आमाहरूको पोषणको स्थिति सुधार गरिनेछ ।

रणनीति १५.८ गर्भवतिहरूका लागि पोषण अवस्थाको मध्यनजर गर्दै विशेष कार्यक्रमको आयोजना गरिने छ ।

नीति. १६. जनसंख्या व्यवस्थापनलाई चौरजहारी नगरपालिका बिकासको मुल खम्बाको रुपमा संस्थागत गर्ने ।

रणनीति १६.१ चौरजहारी नगरपालिका भित्र जन्म, मृत्यु, बसाइ, सराई जस्ता व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्यलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

रणनीति १६.२ जनसंख्या सम्बन्धित सूचनालाई बिकास आयोजना तर्जुमा गर्दा र कार्यक्रम बिकास गर्दा प्रमुख रुपमा उपयोग गरिनेछ ।

रणनीति १६.३. हरेक बालबालिकाको अनिवार्य जन्मदर्ता समयमै गर्ने गराउने व्यवस्था गरि ५ वर्ष सम्म ट्र्याकिंग गरिने छ । विद्यालय भर्ना गर्दा अनिवार्य जन्मदर्ता र खोप प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

रणनीति १६.४. समुदायस्तरमा भएको हरेक नवजात शिशु एवं मातृमृत्युको कारण पहिचान गर्न मृत्युपश्चात गरिने भ्रूल अटप्सि विधिलाई पद्धतीबद्ध गरिनेछ ।

रणनीति १६.५. मौसमी बसाई सराई, श्रम बसाई सराई, जडिबुटी संकलन समयको लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा घुम्ती स्वास्थ्य क्लिनिकहरू मार्फत प्रदान गरिने छ ।

रणनीति १६.६. वडा समितिहरूसँग समन्वय गरि दुर्गममा छरिएका र जोखिममा रहेको बस्ती पहिचान गर्ने, एकिकृत बस्ती बिकासकोलागि अध्ययन एवं पैरबी गर्नुका साथै बस्ती बिकास योजना तर्जुमा गरी संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसंगको समन्वय र सहयोगमा बस्ती बिकास कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न जोड दिइनेछ ।

रणनीति १६.७. स्वस्थ्य, सुखी परिवार बनाउन वडा समिति तथा स्वस्थ्य संस्थाहरूसंग समन्वय र सहकार्यमा व्यवस्थित परिवार एवं परिवार नियोजन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

रणनीति १६.८. स्वस्थ्य उपलब्धि हासिल गर्न संघीय सरकार र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नुका साथै बहुपक्षीय, दुईपक्षीय, तथा राष्ट्रिय, अन्तराष्ट्रिय, बहुक्षेत्रीय सहकार्यद्वारा बिकास साभेदारहरूको सहयोगलाई प्रभावकारी ढंगबाट परिचालन गरिनेछ ।

८. संस्थागत संरचना

८.१. नीति कार्यान्वयनका लागि चौरजहारी नगरपालिकाको नेतृत्वमा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहनेछन् । त्यस्तै नीतिमा उल्लेख भएको स्वास्थ्य अन्तरगत सेवा प्रवाहका लागि चौरजहारी नगरपालिकाको शहीद स्मृति नगर अस्पतालमा सेवा गरिनेछ ।

८.२ मानव संशाधन विकासका लागि प्रदेश सरकार, प्रदेश लोक सेवा, स्वास्थ्य प्रतिष्ठान वा मेडिकल कलेज र अन्य स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन गर्ने निकायहरु, क्षमता अविबृद्धिका लागि समन्वय गरिनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरुमा ल्याव सेवा, आँखा उपचार सेवा, डेन्टल सेवा र प्रत्येक वडामा एउटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र तथा आवश्यकता अनुसार सामुदायीक स्वास्थ्य इकाई स्थापनाको लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग समन्वय एवं सहजीकरण गरिने छ ।

९. आर्थिक पक्ष

यस नीतिको कार्यान्वयन मूलतः चौरजहारी नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखाको नियमित बजेटबाट गरिनेछ । यस नीतिमा रहेका उद्देश्यहरु हासिल गर्न चौरजहारी नगरपालिकाका सबै शाखाहरुको कार्यक्रम तथा बजेटमा तालमेल मिलाई सबै नीतिमा स्वास्थ्यको अवधारणालाई अगाडी ल्याइनेछ । नेपाल सरकार र कर्णाली प्रदेश सरकारको नियमित वार्षिक कार्यक्रम मार्फत यस नीतिले अवलम्बन गरेका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु सम्बोधन गराउन पहल गरिनेछ । यसका साथै यो नीति कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विकास साभेदारहरु, संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायहरु र निजी क्षेत्रसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साभेदारी गरी आवश्यक श्रोत व्यवस्थापन गर्न पहल गरिनेछ ।

१०. अनुगमन र मूल्यांकन

यस नीति कार्यान्वयनको क्रममा अनुगमन गर्ने र अपेक्षित नतिजा र प्रतिफल प्राप्तीको मूल्यांकन गर्ने दायित्व स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखाको हुनेछ । यसको लागि उक्त शाखाको संयन्त्र र क्षमता विकास गरिनेछ । वडा समितिहरु एवम अन्य सरोकारवाला निकायसंगको समन्वय र सहकार्यमा सहभागितामुलक अनुगमन प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ । प्रत्येक पाँच वर्षमा यस नीतिको समीक्षा गरी आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

११. नीति कार्यान्वयनको कार्ययोजना

नीति कार्यान्वयनका लागि चौरजहारी नगरपालिका स्वास्थ्य ऐन तर्जुमा गरिनेछ । स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन कानून, नियमावली तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा नेपालले गरेका प्रतिवद्धताको अधीनमा रही यस नीति कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन, मध्यकालीन र दिर्घकालीन कार्ययोजना बनाउने छ । यही कार्ययोजना अनुसार वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम र बजेट निर्माण कार्यान्वयन गरिनेछ । वार्षिक रुपमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको समीक्षा गरी पुनरावलोकन गरिनेछ ।

आज्ञाले,

नाम : गोकुल ढंगेल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत